

Tekstil. Pambıq iplikləri.

Ümumi texniki şərtlər

Textiles. Cotton yarns.

Basis for specification.

LAYIHƏ

LAZIMDİR

Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Telefon: +994125149308

Email: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1. Bu standart "Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu" PHŞ tərəfindən tərtib edilən işlənilib hazırlanıb və "Tekstil sahəsi"nin standartlaşdırması üzrə Texniki Komitədə (AZSTAND/TK 45) müzakirə edilib.

2. "Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu" PHŞ-nin "____" _____2024-cü il tarixli _____sayılı Qərarı ilə təsdiq edilib.

3. Bu standart ISO 10290:2018 "Textiles. Cotton yarns. Basis for specification" beynəlxalq standartı ilə eynidir (İDT).

This standart is identical (İDT) to the International Standard ISO 10290:2018 "Textiles. Cotton yarns. Basis for specification".

4. İlk dəfə tətbiq edilir.

5. Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın ilkin yoxlama müddəti 2025-ci il, dövri yoxlama müddəti ildə 1 dəfədir.

.

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ.....	V
1 TƏTBİQ SAHƏSİ.....	1
2 NORMATİV İSTİNADLAR.....	1
3 TERMİN VƏ TƏRİFLƏR.....	1
4 TƏLƏBLƏR	2
5 MARKALANMA	3
6 NÜMUNƏLƏRİN GÖTÜRÜLMƏSİ VƏ YOXLANILMASI	4
7 KEYFİYYƏTƏ NƏZARƏT.....	4
ƏLAVƏ A.....	5
BİBLİOQRAFİYA	6

LAYIHƏ

ÖN SÖZ

Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı (ISO) və Beynəlxalq Elektrotexnika Komissiyası (IEC) beynəlxalq standartlaşdırma üçün ixtisaslaşdırılmış sistemi əmələ gətirir. ISO-nun və ya IEC-in üzvləri olan milli orqanlar texniki fəaliyyətin xüsusi sahələri ilə məşğul olmaq üçün, müvafiq təşkilat tərəfindən yaradılmış texniki komitələr vasitəsilə beynəlxalq standartların hazırlanması prosesində iştirak edirlər. ISO-nun və IEC-in texniki komitələri qarşılıqlı maraq doğuran sahələrdə əməkdaşlıq edirlər. Bu işdə ISO və IEC ilə əlaqələndirmə şəraitində, beynəlxalq təşkilatlar, həmçinin hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları da iştirak edir.

Bu sənədi hazırlamaq üçün istifadə olunan prosedurlar, eləcə də onun sonrakı yenilənmələri üçün nəzərdə tutulan prosedurlar ISO/IEC Direktivlərinin 1-ci hissəsində təsvir edilir. Xüsusən, müxtəlif növ sənədlər üçün tələb olunan fərqli təsdiq meyarları qeyd edilməlidir. Bu sənəd ISO/IEC Direktivlərinin 2-ci hissəsinin redaksiya qaydalarına uyğun olaraq tərtib olunub (bax: www.iso.org/directives).

Bu sənədin bəzi elementlərinin patent hüquqlarının predmeti ola biləcəyi ehtimalına diqqət yetirilir. ISO və IEC bu cür patent hüquqlarının hər hansı birinin və ya hamısının müəyyən edilməsinə görə məsuliyyət daşımır. Sənədin hazırlanması zamanı müəyyən edilmiş hər hansı patent hüquqlarının təfərrüatları "Giriş" bölməsində və/yaxud ISO-nun daxil olmuş patent bəyannamələrinin siyahısında (bax: www.iso.org/patents) və ya IEC -in daxil olmuş patent bəyannamələrinin siyahısında (bax: <http://patents.iec.ch>) təqdim olunacaq.

Bu sənəddə istifadə edilən hər hansı ticarət adı istifadəçilərin rahatlığı üçün verilən informasiyadır və onun dəstəkləndiyini ehtiva etmir.

Standartların könüllü xarakter daşması, uyğunluğun qiymətləndirilməsi ilə bağlı ISO-nun xüsusi termin və ifadələrinin mənasına dair izahat, eləcə də Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) Ticarətə Texniki Maneələr Sazişində əksini tapan prinsiplərə ISO-nun sadıqlıyı haqqında məlumat üçün aşağıdakı keçidə daxil ola bilərsiniz: www.iso.org/iso/foreword.html.

Bu sənəd Texniki Komitə ISO/TC 38, Tekstil, Alt Komitə SC 23, Liflər və ipliklər tərəfindən hazırlanmışdır.

Bu ikinci nəşr texniki cəhətdən yenidən işlənmiş birinci nəşri (ISO 10290:1993) ləğv edir və əvəz edir. Əvvəlki nəşrlərlə müqayisədə əsas dəyişikliklər aşağıdakılardır:

- başlıq "Tekstil — Pambıq iplikləri — Spesifikasiya üçün əsaslar" olaraq dəyişdirilib;
- 2-ci bənddə ISO 3951:1989 ISO 3951-4 ilə əvəz edilib və ISO 16549, ISO 17202, ASTM D2255, ASTM D5647 əlavə edilib;
- 3-cü bənddə "möhkəmlik", "sınma qabiliyyəti" və "burulma amili" anlayışlarına yenidən baxılıb;
- 4-cü bəndə üç yarım bənd ("iplik qüsurları", "ipliyin görünüşü" və "iplik tüklülüyü") əlavə edilmişdir;
- 5-ci bəndə üç bənd ("yükün keyfiyyət səviyyəsi", "ipliyin son istifadəsi" və "qablaşdırma və saxlama şəraiti") əlavə edilmişdir;
- Cədvəl A.1 uzadılması, tüklülük və nasazlıqların spesifikasiyasına dair nümunələr vermək üçün genişləndirilmişdir.

Bu sənəd ISO-nun Uyğunluğun Qiymətləndirilməsi Komitəsi (CASCO) tərəfindən hazırlanıb. Bu sənədlə bağlı hər hansı rəy və ya suallar istifadəçinin milli standartlaşdırma orqanına yönəldilməlidir. Bu orqanların tam siyahısına www.iso.org/members.html ünvanından baxa bilərsiniz.

1 TƏTBİQ SAHƏSİ

Bu sənəd tək qat əyilmiş boz pambıq ipliklərinin təsvirində tətbiq olunacaq müvafiq sınaq metodları ilə meyarları müəyyən edir. Bu ipliklər beynəlxalq ticarətdə geniş istifadə olunur.

2 NORMATİV İSTİNADLAR

Aşağıdakı sənədlərə mətnə elə istinad edilir ki, onların məzmunu qismən və ya bütövlükdə bu sənədin tələblərini təşkil etsin. Tarixi göstərilən istinadlar üçün yalnız istinad edilən nəşr uyğundur. Tarixi göstərilməyən istinadlar üçün isə istinad edilən sənədin (o cümlədən ona hər hansı düzəlişin) ən son versiyası uyğundur.

- ISO 2, Tekstil - İpliklərdə və əlaqəli məhsullarda bükülmə istiqamətinin təyin edilməsi;
ISO 2060, Tekstil - Paketlərdən iplik - Skin metodu ilə xətti sıxlığın (vahid uzunluğa düşən kütlə) təyini;
ISO 2061, Tekstil - İpliklərdə burulmanın təyini - Birbaşa hesablama üsulu;
TS EN ISO 2062, Tekstil - Paketlərdən ipliklər - Sabit uzadılma sürəti (CRE) test cihazından istifadə edərək bir uclu qırılma qüvvəsinin və qopma zamanı uzanmasının təyini;
ISO 3951-4, Dəyişənlər üzrə yoxlama üçün nümunə götürmə prosedurları - 4-cü hissə: Bəyan edilmiş keyfiyyət səviyyələrinin qiymətləndirilməsi prosedurları;
ISO 6741-1, Tekstil - Liflər və ipliklər - Yüklərin kommersiya kütləsinin təyini - 1-ci hissə: Kütlənin təyini və hesablamaları;
TS EN ISO 6939, Tekstil - Paketlərdən ipliklər - İpliklərin sıxılma üsulu ilə qırılma gücünün sınaqdan keçirilməsi üsulu;
ISO 16549 Tekstil - Tekstil liflərinin qeyri-bərabərliyi - Tutum metodu;
ISO 17202, Tekstil - Tək əyilmiş ipliklərdə bükülmənin təyini - Bükmə/qaytarma üsulu;
ASTM D2255, əyirilmiş ipliklərin görünüşünə görə təsnif edilməsi üçün standart sınaq metodu;
ASTM D5647, Fotoelektrik cihazla ipliklərin tükülüyünün ölçülməsi üçün standart təlimat

3 TERMİN VƏ TƏRİFLƏR

Bu sənədin məqsədləri üçün ISO/IEC 17000 standartında verilən terminlər və təriflər və aşağıdakılar tətbiq edilir.

ISO və IEC, standartlaşdırmada istifadə üçün terminoloji məlumat bazalarını aşağıdakı veb-ünvanlarda saxlayır:

- ISO-nun Onlayn axtarış platforması: <https://www.iso.org/obp>
— IEC Elektropediya: <http://www.electropedia.org/>

3.1

xətti sıxlıq

ipliyin vahid uzunluğuna düşən kütlə

Giriş üçün qeyd 1: O, mətn və ya onların çoxalması və ya alt-çoxluqları ilə ifadə olunur (bax: ISO 1144).

[MƏNBƏ: ISO 1139:1973, 3.7]

3.2

teks

ipliyin hər kilometrə düşən qramlarla miqdarı

Qeyd 1: Teks sistemi ISO 1144 standartında təsvir olunmuşdur.

3.3

qırılma yükü

qırılma üçün həyata keçirilən dinamometrik sınaq zamanı nümunəyə tətbiq edilən maksimum yük (və ya qüvvə)

Qeyd 1: İpliklər üçün o, adətən santinyuton ilə ifadə edilir.

[MƏNBƏ: ISO 3060:1974, 3.2, dəyişdirilmiş — Qeyd 1 əlavə olunmuşdur]

3.4

nisbi uzanma

qırılma yükünün (3.3) təsiri nəticəsində nümunənin uzunluğunun artması

Qeyd 1: O, adətən ilkin nominal uzunluğun faizi kimi ifadə edilir.

3.5

xüsusi möhkəmlik

gərilməmiş nümunənin *xətti sıxlığının* (3.1) hər vahidinə düşən dartılma qüvvəsi Qeyd 1: O, adətən sN/teks ilə ifadə edilir.

[MƏNBƏ: ISO 3060:1974, 3.4]

3.6

xüsusi qırılma yükü

qırılma yükünə (3.3) uyğun olan *xüsusi möhkəmlik* (3.5)

Qeyd 1: Məlum xətti sıxlığa malik nümunələr üçün xüsusi qırılma yükü müvafiq şəkildə qırılma yükü əvəzinə xüsusi möhkəmliyi göstərməklə tənzimləyə bilən dinamometrlərdə birbaşa müəyyən edilə bilər.

[MƏNBƏ: ISO 3060:1974, 3.4, dəyişdirilmiş — Qeyd 1 əlavə olunmuşdur]

3.7

burulma

burulmadan əvvəl nominal ölçü uzunluğuna bərabər uzunluqda ox ətrafında buruqların sayı

Qeyd 1: Burulma adətən hər metrə düşən buruqların sayı (buruq/m) ilə ifadə edilir, lakin o, hər santimetrə düşən buruqların sayı (buruq/sm) ilə də ifadə edilə bilər.

[MƏNBƏ: ISO 2061:2015, 3.1]

3.8

burulma əmsalı

burulmuş iplikdə liflərin və ya fasiləsiz uzunluqlu elementar saplardan ibarət iplikdə sapların spiral istiqamətlənməsinin ölçüsü

Qeyd 1: Burulma əmsalı ipin səthindəki liflərin ipin oxu ilə əmələ gətirdiyi bucaqla əlaqəlidir və *burulma* (3.7) nəticəsində alınan ipliğin sərtliyinin ölçüsüdür.

[MƏNBƏ: ISO 2061:2015, 3.7]

3.9

ağardılmamış pambıq iplik

ağardılma, boyanma və ya bəzək işləri aparılmadan əyirici maşından çıxan pambıq liflərdən hazırlanmış iplik

Qeyd 1: İplik mumlanmış və ya mumlanmamış ola bilər

4 TƏLƏBLƏR

4.1 Ümumi

Toxuculuq sənayesində istifadə olunan ipliğin xüsusiyyətlərinə dair irəli sürülən tələblər və yol verilə bilən xətlər alıcı və istehsalçı arasında razılaşıdırılmalıdır. Yalnız məlumat üçün

nümunələr Əlavə A-da verilmişdir.

İstifadə olunan üsulda nəticələrə təsir edə biləcək izahı verilməmiş istənilən təfərrüatlar aydınlıq üçün hər iki tərəf arasında razılaşdırılmalıdır, məsələn: qüsurlara qarşı həssaslıq səviyyəsi və ya dinamometrik sınağın sürəti.

4.2 İpliğin xətti sıxlığı

İpliğin xətti sıxlığı ISO 2060 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

4.3 Hamarlılıq və qüsurlar

İpliğin hamarlılığı və ipliğin qüsurları (qalın yerlər, nazik yerlər və düyünlər) ISO 16549 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

4.4 Qırılma yükü/xüsusi möhkəmlik və nisbi uzanma

Tək qat ipliklərin qırılma yükü və nisbi uzanması ISO 2062 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

4.5 Yumağın dartılmada möhkəmlik həddi

Yumağın dartılmada möhkəmlik həddi ISO 6939 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

4.6 İpliğin burulması

Vahid uzunluğa düşən buruqların sayı ISO 2061 və ya ISO 17202 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır. Burulmanın istiqaməti ISO 2 standartında qeyd olunduğu kimi böyük "S" və ya "Z" hərfi ilə işarə olunmalıdır.

4.7 Qalıq nəmlik

Qalıq nəmlik ISO 6741-1 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

4.8 İpliğin xarici görünüşü

İpliğin xarici görünüşü ASTM D2255 standartına müvafiq olaraq qiymətləndirilməlidir.

4.9 İpliğin tüklülüüyü

İpliğin tüklülüüyü ASTM D5647 standartına müvafiq olaraq müəyyən olunmalıdır.

5 MARKALANMA

Markalanmanın təfərrüatları alıcı və istehsalçı arasında razılaşdırılmalı, lazım olduğu təqdirdə ayrı-ayrı vahidlər eyniləşdirilməlidir.

Alıcıya və istehsalçıya aşağıdakı siyahıdan seçim etmələri tövsiyə olunur:

- a) materialın adı;
- b) xətti sıxlıq;
- c) partiyanın nömrəsi;
- d) istehsalçının adı, əmtəə nişanı və ya digər identifikasiya vasitələri;
- e) istifadə edilən əyirmə üsulu, məsələn. üzük və ya rotor;
- f) fərdi qablaşdırma ölçüsü/kütləsi;
- g) ISO 6741-1-ə uyğun olaraq yükün kütləsi;
- h) yükün keyfiyyət səviyyəsi;
- i) ipliğin son istifadəsi, məsələn. toxuculuq və ya örgü;
- j) daranmış və ya didilmiş;
- k) mumlanmış və ya mumlanmamış;
- l) qablaşdırma və saxlama şəraiti.

6 NÜMUNƏLƏRİN GÖTÜRÜLMƏSİ VƏ YOXLANILMASI

Yoxlama üçün nümunə götürmə proseduru alıcı və istehsalçı arasında razılaşdırılmalıdır. Hər hansı razılaşdırılmış nümunə götürmə proseduru olmadıqda, ISO 3951-4 standartına istinad edilməlidir.

7 KEYFİYYƏT NƏZARƏT

İstehsalçılara tələb olunan standartla uyğun olaraq iplik istehsal edə bilmələrini təmin etmək üçün keyfiyyət nəzarət prosedurlarını (məsələn, ISO 9001 və ISO 9004-ə uyğun) həyata keçirmələri tövsiyə olunur.

LAYIHƏ

ƏLAVƏ A
(məlumat üçün)
Pambıq ipliyn texniki xüsusiyyətlərinin nümunələri

VACİB — Cədvəl A.1-də təqdim olunan məlumatlar pambıq ipliyn texniki xüsusiyyətlərini müəyyən etmək məqsədilə istifadə edilə biləcək formatı göstərmək üçün yalnız nümunə kimi verilmişdir. Onlar mümkün qədər real olması məqsədilə mövcud məlumatlar əsasında seçilmişdir, lakin heç bir şəkildə ticarət müqaviləsində əks oluna biləcək tələbləri əvəz edə bilməz.

Xüsusiyyət	Texniki xüsusiyyətlər		
	Hörülmə üçün darənaraq həlqəvi əyirici maşında əyirilmiş	Toxuma üçün didilərək həlqəvi əyirici maşında əyirilmiş	Hörülmə üçün darənaraq pnevmomexaniki üsulla əyirilmiş
Nominal nömrə (teks)	36.9	19.7	36.9
Nominal nömrə [İngilis nömrəsi (Ne)]	16	30	16
% Nominal sayın ^b $V\Theta_{a-1}$	1.4 maks.	1.4 maks.	1.1 maks.
Burulma (B/m)	700	757	700
Burulmanın istiqaməti	S və ya Z	S və ya Z	S və ya Z
% Burulmanın $V\Theta_{-1}$	3.4 maks.	3.4 maks.	3.4 maks.
Xüsusi qırılma yükü ^b (sN/ teks)	17 min.	20 min.	12.5 min.
% Xüsusi qırılma yükünün $V\Theta_{-1}$	7.4 maks.	7.6 maks.	7.4 maks.
Nisbi uzanma (%)	6.4 min.	5 min.	6.5 min.
% Nisbi uzanmanın $V\Theta_{-1}$	6.8 maks.	7.5 maks.	6.6 maks.
Tüklülük	6.4 maks.	5.1 maks.	5.3 maks.
1000 m-ə düşən qalın yerlərin sayı	90 maks.	20 maks.	36 maks.
1000 m-ə düşən nazik yerlərin sayı	4 maks.	1 maks.	5 maks.
1000 m-ə düşən düyünlərin sayı	91 maks.	36 maks.	152 maks.
Hamarlılıq (% $V\Theta$)	17.5 maks.	14.5 maks.	16 maks.
İpliynin xarici görünüşü	Grade D or better	Grade C or better	Grade C or better

a. $V\Theta$ = variasiya əmsalı.
b. Bu xassələrə dair faydalı metodiki tövsiyələri Uster Statistikasında (2013) tapmaq olar [4].

Cədvəl A.1 — Nümunələr

BİBLİOQRAFIYA

- [1] ISO 1144, Textiles — Universal system for designating linear density (Tex System)
- [2] ISO 9001, Quality management systems — Requirements
- [3] ISO 9004, Quality management — Quality of an organization — Guidance to achieve sustained success
- [4] Uster Statistics (2013), Published by Uster Technologies AG [Sonnenbergstr. 10, 8610 Uster, Switzerland]

LAYIHƏ

ICS 59.080.20

Əsas sözləri: tekstil, toxuma, iplik, pambıq, qırılma yükü, ipliğin tükülüyü

LAYIHƏ

Rəsmi nəşr
“Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
publik hüquqi şəxs

AZS ISO 10290:2024
Tekstil.
Pambıq iplikləri.
Ümumi texniki şərtlər.